U.B.C. LIBRARIES

U.B.C. LIBRARIES

DR. IVAN PREGELJ

ROMANTIKA.

STORAGE-ITEM
MAIN - LPC

LP9-F22G
U.B.C. LIBRARY

PG
1918
P67
R6
1910

V GORICI
„NARODNA TISKARNA"
1910.

U.B.C. LIBRARIES

DR. IVAN PREGELJ

ROMANTIKA

V GORICI
„NARODNA TISKARNA“
1910.

PG
1918
P67
R6
1910

ROMANTIKA

SPESNIL
DR. IVAN PREGELJ

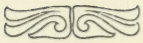

Natisnila in založila „NARODNA TISKARNA“ v Gorici.

Sogna i sogni miei!

Motto.

Tiha samota — moja ljubav,
temna britkost — moja radost,
v solzah prečute noči — moji dnevi,
sivi lasje — moja mladost . . .

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of British Columbia Library

http://www.archive.org/details/romantika00preg

Vvod.

Duha oprosti mi vezi
in mladih me otmi strasti,
naj v delu za Te duh moj ves
se prenovi!

Srce človeških želj izmij,
nagone divje v njem zatri,
naj plane, ko vrh gore kres,
plamèn moči!

Saj jaz iz Tvoje sem prsti
le črv, ki v veke naj trpi;
trpeč proslavljam vesinves
— up svojih dni! . . .

?

O sanj bogastvo, mladih let
načrtov drznih, smela pesem,
ki cele te izpel še nisem,
dasi že sad rodi mi cvet.

Ko rdeča nit iz roda v rod,
nesmrtna, kakor stvarnik nje je,
iz njega, zopet k njemu vreje,
v vseh ista, vselej in povsod . . .

In eni zovejo jo um,
in drugi duševno življenje,
jo tretji kličejo stremljenje,
pravzrok in voljo in pogum.

Človeštva grb iz prvih dni;
po njej smo z Večnostjo si v rodi,
ki rekla je nebitju: bodi,
in rekla duši: ne umri! . . .

Kes.

Noč pokojna, sanj gospa,
moje hiše ne pozna,
mir poti ne ve do nje
išče jo sam Bog ve kje!

Le on, ki ni mi mil ne drag,
prihaja redno na moj prag,
na pragu gost neljub sedi,
pokoja v hišo ne pusti.
Zapira k luči moj pogled,
odganja solnce z mojih gred.
Kjer on sedi, radosti ni,
in solza se ne posuši.
Vzdržala ni ga noč temnà,
zavela ni ga ros meglà,
ves nepoklican zloben svat
ne gane se od mojih vrat. . .

Kako si grd, sovražni pes
v zvestobi mračni — kes!

Nedolžnost.

V svetišče mračno svetih sanj
ni dahnil še nemir brezdanj,
ni dahnil britkih še resnic,
oskrunil ni boginji lic.

Vsa lepa v lilijah sedi,
lasje ko noč, ko dan oči;
nje lica kri, in ustnic slaj
ne vè za izgubljéni raj.
Drhteč poklekajo pred njo
željé nemirnih src, z boljó
poljubljajo prah samo nog,
ne upajo si njenih rok. . .
— — — — — — misterij svet!
Moliti moram te, to vem,
ljubiti te, ne smem, ne smem! . . .

Similis pelicano.

Vse moste za seboj
  podrem,
vse plave za seboj
  požgem,
da prav nobena ne sledi
  me zmot
v solzâ nasičeni pokoj
  od tod!
    V bolest in britki kes
      odet,
    samoti vdan in zvest
      do sivih let
    svoj si vtrpim „magnificat“.
      „Sem siv
      in čist, od solz umit
      in v upih — živ!“

Iz nižin.

Že je vgasnil solnčni svit,
vgasnil dan,
nad zemljó v temó ovit
plava duh teman.

Iz oči, ko noč temnìh
padajo solze,
njim, ki spijo v težkih snih,
na glave.

Dušam temni, mrzli jad
umiri;
srce bolno zadnjikrat
zaihti, zaspi. . .

Kakor ptice splašene
nad morjâ planjó,
duše spejo spašene
pod nebo. . .

Še nad mojo glavo zlij
duh temin
eno solzo, me otmi,
v veke iz nižin! . . .

Jesen.

Rosi z oblakov, celi dan rosi
in kaplja z vej, in listje odletuje;
nagote glej, dobrava se sramuje
snežene čakajoč odeje — spi.

Zaprl bi v dolge sanje rad oči,
dotlej, da mraz v naravi odkraljuje,
dotlej, da v bilju nova moč zapluje,
dotlej, da se srce upokoji!

Tako je žalosten, zapuščen ves
življenja mojega samoten pot!
Polašča stud se me, polašča kes.

Ko me zalotil je vihar in mraz
nenadoma, ker nisem hrast bil jaz,
postal sem žrtev in igrača zmot!

Sreča.

Že noč je vstala, tiha gre
in solzna čez temnó polje. . .

Iz mračnih kdo te je grobov
priklical v moj samotni krov?

Položil sem na grob ti križ:
„Vsak zemski up — menljiv drobiž“.

Nocoj, neverna, živa spet
vznemirjat hodiš me na svet.

Moj svet, s solzami obsajen,
s pelinom grenkim ograjen,

da vanj ne sme več slast svetá,
da vanj radost ne gre srcá!

Nezvesta, vendar ko kdaj prej
Ahasver v dom te jemlje, glej,

saj dasi raniš in slepiš,
v vseh srcih, v časih vseh živiš!

Prepozno.

(Po François Copée-ju).

Sem prosil grlico: prinesi
ji bilja, ki ljubav vzbudi;
pod indskimi cvetè nebesi
s prečudno sladkimi čudesi —!
Golob golči: ne znam poti!

Dejal sem orlu: dvigni krila,
po žarek vspluj v nebesni hram,
da duša se ji bo vstalila,
da malo vsaj me bo ljubila —.
Veli mi ptič: poti ne znam!

Ti čuj kragulj me, iz srcá mi
izruj nje sliko, njen obraz,
ki ljubim ga s strasti solzami,
da pozabljenje mir spet da mi —.
Hrešči kragulj: prešel je čas! . . .

Slika.

Samoten ptič nad poljem krili,
otožnost se v srce seli —
Obstal je potnik na križpotju,
ne ve nazaj, naprej poti. . . .
Obstal je tožen ob križpotju,
nad njim samoten ptič visi,
in kakor on, nič več ne išče,
ne joče in ne hrepeni. . . .

Stara pesem.

S tresočimi rokami sem
v spanji te iskal ob sebi,
in s sladkimi solzami sem
presanjal vso noč o tebi!

In mamica praša: Moj sin, moj sin,
kaj niso ti lica več rdeča,
katera te tare bolečin,
katera rana skeleča?

O mamica, ne izprašuj!
Še njej se ne morem odkriti!
Ko ljubi sin, je materi tuj,
to treba je vse — ugeniti!...

Svarilo.

Gre blisk ognjen iz temnih plasti
oblačnih v doline mračne —
ko vdarja, dolina in gora gori.
Kaj delaš zdaj ti?

Na okno si naslonila glavó,
in vetru v objem predala telo
in sanjaš v blisk in sanjaš v temó, —
v napetih je nedrih srcu tesno. . .

Ne sanjaj v vihar,
ki zloben je svat,
prišel je rezedo
raz okno pobrat. . .

Prišel je, da v kali tvoj raj umori,
varuj se strasti —, varuj se strasti!

Pomladnja noč.

Zelén je log in gozd in gaj,
zelena posejana njiva,
veselih delavcev je živa —
moj maj, moj zlati maj!

Pomladnja noč, . . . prelestne sanje
nad mlado pnejo se planjo;
zvezdice vtripljejo samo,
opojne rože zrejo nanje.

O noč, o noč, simbol srca,
vsemirnega v obilju sreče!
Na prsi me privij kipeče,
da duh ves tvoj pokoj spozna.

So željne sladkih sanj oči,
srce pokoja večnožejno. . .
Uteši žejo to brezmejno,
o noč z žarečimi očmi!

Jutro Rojstva.

Z meglo jutro mlado vstaja
pojejo zvonovi vanj:
O, kdor spiš še se otresi
teme nočne, nočnih sanj!

Z mlado grozo te prešini
glas kličočega z neba:
Dolgo hodil si z drugovi,
danes bodiva sama!

Mojih vzornih potov črto,
premišljuj, srce mi daj!
Ti od danes si do jutri,
jaz sem večen vekomaj!

Božičnica.

I.

Nocoj je zemlja katedrala,
prostoren, jasen dom miru,
kjer ni krivice ne joku;
beseda je meso postala —
Nocoj je zemlja katedrala,
prostoren, jasen dom miru. . .

A ni ga v mojem srcu tu.
V temò je noga mi bežala,
v obupu duša drgetala
vsa polna grenkega sramu.

Dokler, da niste kakor deca,
ne vnidete v kraljevi dom!
V temò brezglušno srce jeca:
daj mir in vzemi dvom!

II.

Jaz grem na pot, na daljno pot,
tja v mesto Betlehem —
Vse mesto spi, kaj da bedi
hlev samcat sam ob njem?

In hodim truden mimo koč
in mimo mest, vasi.
Težkè so noge, in srce
tisóč mori reči.

Vso žalost, mrak, obup in strah
sem vzel seboj.
Če me zavrgel bodeš Ti,
kam denem se nocoj?

Vse mesto spi, kaj da bedi
hlev samcat sam ob njem?
Jaz grem na pot, na daljno pot
tja v mesto Betlehem! . . .

Velika noč.

Vihar je Vsesilnega stopal mimò
in je skale odprl, odpečatil grobove,
odrešil v teminah mroče rodove
in z lučjo pregnal napuh in temò.

Kot blodnica solzna pred Tabo drhti
v življenja viharjih utrujena duša . . .
Povest betlehemske Matere sluša,
na njenih grudih ihti, slavi. . . .

Refleksije.

Sidera cadentia.

I.

Nemir, nestalnost, dvom, obup,
nemoč v resnice dušah lačnih,
— trpljenja sitih —, v srcih mračnih
zavisti blede jedki strup.

In eden slep je, drugi glup,
in tretji za fantomi v zračnih
višavah plava, ta v temačnih
je beznicah prijatelj kup.

O doba padajočih zvezd . . . ,
ti naša prosvetljéna doba;
bahata laž in bol do groba!

Do groba? „Slej itak ni cest!“
O, ne, še dalje seže zloba,
ki ji je blatiti — prelest!

II.

Krvav, pobit trpin na cestnih tleh;
mogotec mimo gre, prodre berača,
na tleh k nebesom zdaj pogled obrača:
moj Bog, moj Bog, je li živeti greh?

Kdo meni zanj se? Čuj, razkošen smeh,
vsa polna gostov svetla je palača,
ki jim življenje lepa je igrača:
moj Bog, mon dieu, saj ni živeti greh!

Samotno kam življenje hrepeniš?
Kje moje misli mlade, kje ste bile?
Kaj smoter moj? Li Venera li križ?

So sanje pustnih šem me zapustile:
v beraču, zdi se mi, Ti sam ležiš,
ki so na križ Te množice pribile! . . .

Izpovedi.

I.

Besed dovtipnih kdaj bogat
in pesni polen gibkozračnih,
postal sem žrtev misli mlačnih,
njih pust in suhoparen svat.

Takó je! Cvet ima pomlad
in julij bliske v dneh oblačnih;
se meni v žitja dnevih mračnih
osul je cvet, rodil ni sad!

Prezgodaj sem bil „star“ postal;
nì naglica nikoli prida,
ko hipno v teku več ni tal.

O, polen v starosti je stida,
kdor bil si je za zgled izbral:
finale žalostni — Ovida.

II.

Bog ve da se ne hvalim, a v življenju
doslej manj glajen bil sem, ko tepèn!
Poskušnje element je pač plamen,
in je li velik on, ki ni v trpljenju?

Še Oni, da dozorel bi vstajenju
je bil pribit na križ, v zemljô vsajen
in v boli nadčloveški osamljen,
prepuščen smrtnega strahu drhtenju!

Sem li zlato? Naj v ognju se včisti!
Sem zmes le blatna, bolje da zgorim,
dovolj brez mojih je v ljudeh strasti!

Neplodovit pepél vendar gnoji!
Prijatelji, na mlade trate ž njim
iž njega bolje naj rastó kali! . . .

Sentimentalnost!

Rož sem rdečih si vsejal,
vinsko trto sem sadil.
Pelin rože je pregnal,
mraz vinike zamoril.

Več pogrešal sem, ko vžil,
tudi to bi bil prestal . . .
Vero vase sem zapil,
kdo mi bode vero dal?

Epitaf.

Molitve v strasti pokopanih
src, Večni čuj,
in vseh, teminam se prodanih
smiluj, smiluj!
Obličje s križa nagni nanje
v večer gorjâ;
zavedle so jih svet ne sanje
— in jad srca!

Ob smotru.

Kakor orel vrh planine
drzen bode moj usmev.
Kakor slavčji, sladek bode
moj visoki spev —

Ali kakor biser skrito,
čuval bom zavest:
kaj do sreče krivih moral
sem hoditi cest!

Prej in sedaj.

Čemu matrike in zapisi
uradni, vestnih naših dni!
Na boljšem čas moj vendar nisi,
ko prej, zdaj več se nas zgubi. . . .

Bolečina.

Kaj je tvoje bistvo bolečina?
Strast ti mati, oče je napuh,
stvarnik tvoj je izgubljeni duh,
dol solza — je tvoja domovina!

Ponos.

Kdo bogatejši je od mene,
ko svojim sanjam se predam:
sejal sem temo — solnce žanjem,
sejal cestò — za polen hram!

Materi.

Tvoje britke solze mati,
kteri naj bi sin preštel?
Več mi nisi mogla dati:
ljubil sem te in umel!

Svoji ženi.

Ko tica golob, je moja ljubav,
boječa in skromna,
ko morje ogromna
in verna, ko matere hčeri pozdrav.

Prstan.

Jungit amantes.
Picinelli (Horac.)

Mejnik dveh dob: rož in jeseni,
ljubezni zvest simbol blestiš,
dve duši v eno pretopiš
v sladkosti in britkosti eni.

In zdaj se trs mi vinski zdiš,
ki sad stoter in sladek nosi,
zdaj zopet, ki tolažbe prosi
na plečih trudnih, težek križ. . . .

Prijatelju.

Po letih mlajši drug moj mili,
ko jaz, ljubitelj smelih sanj
še pomniš tisti večnokrasni
večer? Jaz vedno mislim nanj!

To srce, mlado, neugnano,
mogočno v lica goni kri.
In tisoč nad, tisoč načrtov
nemirne grudi valovi.

In prašam jaz in ti me prašaš,
kdaj domu več ne bo težko,
kdaj vznikne duh v nas večnosilni
in dvigne glavo pod nebo. . . .

Molče na solnce padajoče
ozrem se jaz, ozreš se Ti —
Glej, major in occasu, pravim,
a Tvoja bol molči, molči. . . .

In dalje snujem misel svojo:
Tako je naš ugasnil dan!
A Ti? V odgovor deklamuješ
Puškinov sladki — „Talizman“!

Nekomu.

Akordov temnih ne šumi
  več les
in ko da mrtev je, molči
  vsečez.
Kako je hladen tvojih soj
  očes,
za grom nečuten in pokoj
  nebes —

Prav kakor, da v tem dnu
  vihar ne spi,
prav kakor, da v teh žilah ni
  nič več — krvi! . . .

Pesem domu.

Ali pada megla na zemljico,
ali ide žalost na oči?

Prošlost naša: smrtni svati,
bol in kri,
zapuščena plaka mati,
boli hči,
čaka sreče v zori zlati,
zore ni. . . .

Ali pada megla na zemljico,
ali ide žalost na oči?

Mitte panem et spongiam et citharam!

I.

In če je Tvoj srd, ko nebo visok
naš up ga preseže!
Stotisoč vezi, še trdno drži
in na Te nas veže!

II.

Smo jedli kruh od solz grenak,
ko med čebel je bil sladak;
odkar pa kruha v nas več ni,
živimo od solzâ soli. . . .

Brez solnca setev naj zori?
Brez olja luč naj ne vgasi?
Le zob še seče več ne meč,
ko vrag nadeva nam vezi!

In ptič ni žel in ni sejal,
Ti si mu sladko zrnje dal!
Li manj bi cenil nas od ptic,
ki Tvojih lačni smo resnic?

Medú si v puščo bil vsejal,
peščeni zemlji vode dal,
še naš obup v puščavi čuj,
smiluj se nam, Gospod smiluj!

III.

Pošlji licam božajoči
vetra dih,
pošlji solnce, britke srage
brisat ž njih!

Ali nimaš mehkih sapic,
solnca, nič?
Pošlji nam obličje brisat
vsaj prtič!

Bodi nam Veronika
v takih dneh,
ko je večja naša bol,
ko naš greh!

IV.

Ki si v psalmih mučenikov
v smrtni grozi ž njimi stal,
ki si hčeri bil sijonski
Jeremijo pevca dal,
ali res si nas pozabil
in pogubi posvetil,
ko nas je sovrag pograbil
in nas bičal in moril?

Čudni tvoji so naklepi,
tepeš, biješ narod moj,
ker Ti veš, da še smo slepi
in nevredni, da s Teboj
Tvoj bi sveti uk vršili,
ljudstva ljubiti — učili. . . .

Mož.

Kakor mehkih rosa rož,
naj iskren bo v žitju mož!

Kakor biser v dnu morja,
bodi duša skromna vsa!

Kakor orel iz nižin,
k luči hoti iz temin!

Molitev.

Ti, ki si v kamen dahnil zlato,
Ti, ki si zvezde vzidal v nebo,
stresaš grom, blisk z roko loviš,
v stvarstvo nebroj darov deliš:
solncu oblast, da zemljo gnoji,
roži da vonj po vrtu rosi,
ptici, da med prostosti slavi,
srcu dekličjemu, da gori: —

Daj domovju mojemu zvezd,
vrni mladino s krivih cest,
in za vse, kar odmenil si rož,
daj nam mož, daj nam mož!

Romantika.

Satanas.

(Monolog iz »Nove komedije«.)

V temè sem večne pokopan,
moj dan je mrak, moj vrag je dan.
Prej pa sem bil, ko žarek zlat
lepote in luči bogat,
dokler mi vsega On ni vzel
dokler me v temo ni proklel:
„V temi naj duh proklet leži,
tam liži, grizi, kolni, mri!“
Sem z mislijo se pregrešil
še misel mi je On izvil,
da rok Njegovih sem namén
po sebi bičan in tepèn!
O, da moj trenutek èn,
ko bil bi baklja in plamén!

Pozval sem gostov si v gosti:
„Tu liži, grizi, kolni, mri!“
In bratovo Kajn kri je pil
in Judas je Sinu izdal,
in mnog je kradel, mnog slepil
in zoper Njega mnog je vstal.

Sem mislil, da bo lažja bol,
sem mislil, da razrušim stol,
ki z vekov v vek postavljen je
za sodbo mi pripravljen je.
On vse in vse, jaz prazen nič
poslušen roki večni — bič!
Ki biča jih, proklel jih ni,
proklel le bič je v večne dni,
proklel je bistvo samo zla
proklel ni blatnega zlata!

Zlato si ti, ki zapeljan
iz raja si izbičan bil
po njem spet poveličan bil
in tak, da moreš, hočeš dan.
Nad Jobom sem izlil svoj strah:
Job je pri Njem — jaz grizem prah.
In ko je bil v pustinjo šel
in nase britki post bil vzel,
sem kamen vzel in rekel: jej!
Dovtip, zares preduhovit
neštetokrat ponovljen slej,
ne v prilog moj — vselej odbit!

Tam plava skoz vsemir planet
z ljubavjo od njegà objet,
po meni bičan in teptan,
po meni smrti je prodan! . . .

Vanj seme svoje sem sejal,
a kaj sem žel, a kaj sem žel?
Le mene je za greh proklel
za nje je Sina daroval!

(Z b o r):

Vanj seme svoje bom sejal,
a kaj bom žel, a kaj bom žel?
Le mene je za greh proklel,
za nje je Sina daroval!

Tožba zavržene.

(Iz »Nove komedije«.)

Iz srede srečnih sem prognana,
izrodek davnega gorja,
človeštva sem ostudna rana
in moja pot: temà, temà. . . .

Za greh si mati me rodila,
za bol si oče me spočel,
sem stud življenja primožila
in solze — hčere, moj so del.

Na prag ne smem jaz selske koče,
kjer kruh pošten uživan je,
ne v dvor palače vsemogoče,
kjer greh z lažjó prikrivan je.

Najstrašnejših željá sem žrtev,
najbujnejših zaslon pohot.
Moj vonj je živ, moj sram je mrtev,
moj tempel tuintamintod.

Za slast brezsrčnežev kupljéna,
sem sebi v sram in bol samo,
jaz, vaza nekdaj dragocena,
ko solza čista in zlato. . . .

Iz srede srečnih sem prognana,
izrodek davnega gorja,
človeštva sem ostudna rana,
in moja pot: temà, temà! . . .

Silhueti.

I.

Še včeraj, nevesta vesela
in zorna ko mleko in kri,
in danes? Na belih blazinah
vsa bleda, vsa mrtva leži.

Sinoči je sanjal o zori
ki morje odprè mu slasti,
in danes? Ne išče li blazen,
kje bolj so tolmuni temni?

II.

Po nebu plava mesec bled,
se v reki ogleduje;
za čolnom bled se vleče sled,
kdo v noči tej zdaj pluje?

Izgubljen par, brez vseh besed
pogubno misel snuje,
ju v smrt pospremlja mesec bled,
on sam za njima — žaluje. . . .

Humanist in vrag.

Kaj v knjige in sive foljante
zamišljen strmiš humanist?
Ne išči, izgubil se davno
o „kamenu modrih“ je list!

Večernega solnca poslednji
že žarki se vsipljejo nanj,
a mislec ne vidi, zatopljen
ves v luč je konkluzij in sanj.

Inveni! radostno zdaj vsklikne,
ne, nikdar ni bilo peklà,
zavrženih angelov nikdar,
ne laže se knjiga mi ta!

Da misli nemirne vtolaži
in trudno spočije glavò,
po igri vseh modrecev seže
rastavi podobe skrbnó.

Pa ako si vendar, zdaj pridi
moj „indefinibilis“ svat,
dokaži da moti se knjiga! —
Tu zgane nekdó se kraj vrat.

S ponižno šaljivim nasmehom
se modrecu klanja do tal:
V predsobi sem čakal, ni morda
magister me k igri pozval?

Ne, tebe bil nisem poklical,
kot vidim, začetnik — skolar!
Prav vendar mi prideš, prijatelj:
ta igra, glej, resna je stvar.

Za bitje se gre in nebitje,
ki v knjigah imena mu ni!
Zasmeje skolar se: V resnici,
nihče se ga vsaj ne boji!

Začniva! Ti, črne si vzemi,
diabole mi, in sedaj —
Že vlečem, nasmehne skolar se,
a pazi magister se naj!

Mehercle! Kaj danes ves slep sem?
Šah, šeh! se skolar mu smeji —
Tak vzduh je po žeplu, ne čutiš?
Mors regi! magister zbledi. . . .

Izginil v plamenu in dimu
s krohotom je čudni skolar,
a modrec ponosni postal je
ponižnih menihov — vratar. . . .

Menih in vrag.

(Po Svetokriškem.)

Je živel menih, pobožen je bil,
le zoper post je včasih grešil.

Svari predstojnik meniha lepo:
dulcedo coelorum in jejunio!

Skesan se v celico brat zaprè
da čital bi, si luč nažge.

In ura za uro v polnoč beži,
nekakov glas mu govori:

„Da se postiš, je sicer lepó
a vedi, da jajce ni meso!“

Hehe, pogubil bi me rad,
ne boš me vrag, si misli brat.

A glas le vabi, priganja, bodri;
vsehuji se glad spokorniku zdi.

„Samo nocoj še, nič več poslej! . . .“
Pa bodi! dè brat ni nehal vrag prej.

Surovo jajce izvlekel je
na luči si ga spekel je.

Tu vrata nenadoma se odprô:
„Jejunium držiš tako?“

Saj nisem požrešneš, gotovo ne tak,
odpusti oče, premotil me vrag!

„Jaz? Lažeš!“ Vrag sam se v obraz mu reži,
„ne pekel bi jajca tako jaz, kot ti!“

* * *

Ni skušan nikoli bil brat več poslej,
uk božji motreč, vestneje ko prej. . . .

Veliki petek.

(Legenda.)

Krvava zarja nad gorami,
pokojna med gorami vas:
do cerkve mnogi spè s solzami
pomolit se v večerni čas.

Nad božjim grobom vzduh samote,
pred grobom luči bled trepet
poljublja mrzle svete kote,
poljublja usten tih šepet!

In nagne k materi se dete:
Kdo delal ž njim je prehudo,
in rane mu vse te neštete
zadal in ga oblil s krvjo?

Nasmehne britko se ženica
z otrokom cerkev zapusti. . . .
Na nebu vžiga se zvezdica
in dan bledi in dan bledi.

Pred krčmo, kdo na cesti trdi
krvav, razbit na tleh leži?
Kdo so nevsmiljeniki grdi,
ki so ga bili do krvi?

S solzami se približa žena,
— umika dete se plašnó —
popraša ranjenca iskrena:
O reci, kdo ti storil to?

Obraz se v boli mu razneži,
bolestnomilo zaječi:
„Kar v oni delajo tam veži
od ran me huje teh boli!“

Pri igri strastni razigranih
sedi za mizo troje mož,
na licih jim igra pijanih
pohlep, in roka stiska nož.

Mej nje pogumna žena plane:
Ljudje, recite, ni vas sram?
Vas smrt Boga celó ne gane,
kaj vam je storil revež tam?

Osupli se možje ozrejo;
ko mimo duri Krist je šel,
oči se grešne jim odprejo:
na glavi — trnje je imel. . . .

Ob uri in dnevu.

. . . in večnosti ni!“ Polnoč brni
in trka na okna drhčoča;
izginila dvojici z lica je kri,
tišina objela ju mroča.

A prvi vse dalje in dalj govori:
„Ko čas nas in kraj razloči,
kot jaz obljubim, obljubita mi,
da v tej le se snidemo koči.“

Čez leto in dan! odvrne mu drug,
a tretjemu ustne drhtijo.
„Ti nočeš? Privržnik vražastih slug,
še bajke te stare slepijo?“

Bledost je zalila mu mladi obraz,
in resno tako je govoril:
„V posmrtnost verjel sem in vérujem jaz,
kar hočeta nerad bom storil!“

„Ob uri in dnevu čez dvajset let!“
V prisegi so dvignili roke,
in poljubivši se, šli so v svet
po srečo prek zemlje široke. . . .

Ob uri in dnevu čez dvajset let.
Že padli na zemljo so mraki;
po dolgem, potnika enega spet,
so v kočo privedli koraki.

Za mizo je sedel in skloni! glavó
v življenju davnó osivelo;
na uho plahut mu šum vdari ostró:
vse mrzlo ga je spreletelo.

Ha, le netopir! A onih ne bo! . . .
Polnoč pa se bliža, bliža . . .
Vsebolj mu pri srcu prihaja tesnó,
od groze obraz si pokriža.

Polnoč — Zaječi in zaseče v molk,
in svetloba vso sobo oblije . . .
. . . v goščavi nekje je zatulil volk . . .
. . . a tukaj? . . . li nismo vsi trije? . . .

„Da trije!“ „„Od daleč iz onih stran!““
A dolgo sta mislim, hodila!
Li še sta čez uro in leto in dan,
teh misli, kot takrat sta bila?

On vidi ju vstati . . ., ognjeni dim
objemlje ju, seče in pije . . .
. . . od groze ne ve, kaj godi se ž njim . . .
„Je večnost!“ In noč ju pokrije . . .

Ko zjutraj se vzdrami, mu list prinesó,
prijatelj, da mu je preminil,
in dalje je pisano bilo tako,
da drugi je v boju poginil. . . .

Skeptikova povest.

Tak mrak in molk . . ., še ura ne gre,
ko v grobi . . . le v srcu kljuje,
oglaša se z grozo vse staro gorje
in kljuje vse huje, vse huje . . .

Ti črna pošast, ti mrzla, pošast,
le v tebi življenje bije!
Kaj tvoje oko, tvoje črno oko,
tak žarno, vabeče sije?

Izhoda nikjer, tolažbe nikjer —
pač, kdor zavozi, zavozi!
Naš čas je poet in piše roman,
dosleden celo, vseskozi!

Roman come il faut, izvrstno celo
zapleten, le kdo naj ga reši?
Hudič ali bog, vseeno mi je,
to bol mi poslednjo uteši! . . .

Pištoli je vdahnil svinčeni naboj,
življenje dremotni kači,
očesa sivega žgoči blesk
opaja ga jači in jači. . . .

V pogledu tem čudno gori, kipi,
in jeklo je živo, v njem pluje
življenje moči in tista slast,
ki dela v človeku in snuje.

Pritisk in en hip . . . a boli nikjer . . .
vse mimo, pa človek boji se . . .
A čudna ga misel obide ta hip,
da v strahu prečudnem zgrozi se . . .

Na nujnost nekako je zabil bil tam,
— bolest mu razjeda možgane —
pozabil, to ve, kaj zabil je tam,
to v vek mu neznano ostane.

In v hipu do hipa v njem raste ta strah
v bol neizmerno narašča . . .
Ta bol je huja od vsake tam,
vse večji se strah ga polašča.

Še enkrat umri! Ni tukaj več moč,
pištola je tamkaj ostala.
Oj tista pozabljena tamkaj reč,
ga v veke tu bode spremljala . . .

Iz sanj se vzdrami . . . „Svet večer je nocoj,
kako, da na tó sem le zabil!“
V tem hipu se ves mu življenja pot,
pot zemlje otrok je zagabil. . . .

Iz sanj nezmisel nevere spozna,
v solzàh si dušo opere . . .
Naš vek še čudeže take ima,
le njih konfesij — ne bere! . . .

Sneženo dete.

(Starovisokonemška priča.)

Razplakano ženo zapušča
graščak, odpravlja se na boj.
Še en pozdrav, poljub še eden;
„do videnja in Bog s teboj!“

Tesno je mladi ženi sami
ko ptici v kletki, dan na dan
strmi iz grada po poljani . . .
že lega v polje mrak hladan.

Odkod ta pesem polna boli,
kot prošnja vnetega srca?
Pomigne, in že sobarica
mladeniča pred njo peljá.

Zapoj! Drhteč beži mu roka
nemirna preko svetlih žic;
beži, roti; in kri izginja
graščakinji iz belih lic.

„V ljubezni bajni, o kraljica
brez tebe mrjem dan in noč,
usihajo mi mlada lica,
živeti dalj mi več ni moč!“

Tri dni je godel in je peval,
obdarovan potem odšel;
graščakinji za težke grehe
je težek kes vse spanje vzel.

Čuj trobelj glas pred belim dvorom!
Kaj njej se pošibe noge?
Ves lep, ves močen, zdrav, ponosen
naproti mož drhčoči gre.

Kazala mu je malo dete:
Začarana sem glej, bilà,
na lovu pest snega sem vžila
in dete to je — od snega!

Tri dni mudi graščak doma se,
odpravi znova se na boj.
Od žene komaj poslovi se,
a detece je vzel seboj.

Čez leto dni se truden vrača,
od krutih ran bolan hudo,
Pozdravi žena ga plačoča:
Povej, kam dete je prišlo?

„V Arabiji so vroči dnovi,“
odgovori ji bled, graščak,
„in kot spočet, tako je umrl:
popil ga je razpaljen zrak!“

Na črno pala je zemljico
in smrt zatisne ji oči;
obveze si graščak raztrže:
„Odpuščam!“ — In izkrvavi...

Povest o solzah.

Kako, da zanj pomladi ni,
kako da zanj ni cveta?
V samoti sam za sé živi,
in mlada mró mu leta.

Da muči, rekli so, ga bol,
nesreča pač nekaka,
a da ni jokal še nikol —
„Razumi Bog čudaka!“ . . .

„Pa da jo vzame on in tak?
A ona mu verjame;
premotil je siroto vrag,
še misli več ne name!“

In blodil mračen je okrog
in snival njena lica:
Zakaj, zakaj bledi otrok,
zakaj sahnè cvetica?

„In če je varal te hudó,
o dekle, dete misli,
sramoto kdo bo nosil, kdo?
Ti nisi več mu v čisli!

Sramota padla bo na te,
nad té in tvojo glavo,
s posmehom pridejo ljudje
izbičat te krvavo!“

Ves plah jo je za roko vjel
in prosil jo in prosil,
da zanjo bi trpeti smel,
da nje gorjè bi nosil.

In kaj so mari mu ljudje,
on jedva je dočakal; —
in ko sta bila iz cerkvè
je prvikrat zaplakal.

A mine leto, mine dan,
in vsi ljudje že znajo,
saj vrabci drzni vrh jablan
o „njem“ že čebrljajo.

Utrujen vrača se domov,
ne vabi luč ga v sobi;
samoten, tih ko grob je krov,
v njem temno kakor v grobi.

Odšla . . . odšla! Brez vseh besed,
še dete s sabo vzela. . . .
In glej, čez obraz smrtnobled
mu solza druga je spolzela. . . .

Pa čital je v božični čas:
O, pridite trpini,
jaz zbrišem bol raz vaš obraz,
pomorem v bolečini!

In v križ je svoj pogled uprl
in molil v taki sili:
Saj Ti si tudi zanjo umrl,
usmili se je, usmili!

Čuj! Zunaj zašumi plahó,
drhčoč v viharni noči;
na vrata potrklja nekdo,
poprosi ga pomoči.

Ne vrzi izpred vrat sirot,
kdorkoli si v tej koči,
daj revežem zaveten kot
v tej mrzli, zimski noči!

In dvigne starec svoj obraz,
strah, groza ga prešine,
do sivih las, do belih las
mu kri z obraza zgine.

S tresočimi rokami je
po ključe hišne segel,
z ljubečimi rokami je
nezvesti ženi stregel.

Postlal je detetu in njej:
„Težko sem vaju čakal,
težko . . . sirotici . . .“, in glej,
to noč je tretjič — plakal. . . .

V kresni noči.

(Balada).

Raja roj li čarovnic vrh gore,
ali so iz groba mrtvi vstali,
k ognju v noči se ogrevat zbrali,
vse do dneva, vse do bele zore?
Ne vrte se v plesu čarovnice,
mirno spanje spe mrliči v grobih,
živi plešejo ob ognju žarnem,
živi pari: fantje in dekleta.

Vsplapolava kakor kačja glava,
vsplapolava ogenj proti nebu,
glasna pesem ori po dobravi,
glasna pesem ziblje noge v plesu.

Oče župan v sredo mladih stopi,
cela družba zgrne se krog njega.
„Kakor bilo vedno je v navadi,
kakor lani, bodi tudi letos:
kres ta slednja naj deklet preskoči,
tudi moja Minka ni izvzeta!

Zaori krog ognja glas veselja,
lica rdijo sramežljivim devam:
„Ktera ogenj bode preskočila,
v tem še letu bode se možila,
a gorje ji, ktera ga ne bode,
mati bo nezakonska, sirota!“
Minka se očetu pridobrika:
Ljubi očka, nisem li premlada?“
Ljubeznjivo oče hčer pogleda:
„Jutri že doma te snubec čaka!“
Ali dekle zadrhti in vzdihne,
stopi v temo, že so jo družice
zapazile, jo odvedle k ognju:
„Ali ti bi sama se branila,
ti najmlajša iz mej nas, nevesta?“
Zadrhti deklica: jaz ne morem!
„Moraš, moraš!“ silijo družice;
„jaz ne smem!“ šepeče ona plaho...

Minka moja! jo pozove oče,
nisem morda vreden te nagrade,
in veselja, oče tvoj, o Minka?

Prebledi in zadrhti deklica,
v skoku preko ognja se požene,
a ob kamen z nogo se zadene
z glavo buti v sredo mej plamene...

Kakor dete oče jo pestuje,
pomiluje ženin, bled ko stena.
Vzdrami se deklica, zašepeče:
Oh, nikoli jaz ne bom nevesta,
mati bom nezakonska, sirota,
odpustite oče!... Odpustite!

* * *

Sam dogorel kres je bil na gori,
hčer nesrečno klel je blazni oče,
ženin pa je ob prepadu slonel,
za izgubljeno plačoč nevesto...

Mati.

Ne umri, ne umri mi,
moj angelček zlati,
brez tebe kako naj
živela bi mati!

Glej, pomlad prihaja,
prinaša cvetove,
ven idiva v polje,
ven v tihe gozdove.

Tam pevajo ptice
in angelci zlati;
ti gladijo lice
metuljčki krilati.

S teboj jih lovila,
presrečna bom mati!
Ne umri, ne umri mi,
moj angelček zlati!

Zlobne oči.

V cerkev se deklé odpravlja,
skrbna mati jo svari:
Z vodo se pokrižaj sveto,
vari zlobnih se oči!

Slušalo je dekle mater,
z blagoslovljeno vodó
si zmočilo čelo belo,
mislilo pri sebi to:

Mamica preveč bojé se,
saj vsem dobra sem ljudem:
kdo ureče naj mi mladi,
ki vsem ljuba sem očem!...

Pesem dekletova.

(Iz »Nove komedije«).

Oj daleč čez tri gore in tri bi reke šla,
in čez tri trdne moste do sivega morjá.

Moj ribič mreže spral je in bela jadra spel
in ide truden v kočo, zamišljen, nevesel.

Kdo kuhal bo večerjo, kdo ti mehkó postlal?
Sirotec, brez večerje, na trdem bodeš spal!

A mati so le rekli, da ni še skoro čas,
da nisi še dorastel, še ne dorastla jaz.

Oh, mamica poglejte, kak jelša zeleni,
od lani je dorastla, za cele tri pedi,

od lani je dorastla za cele tri pedi,
moj sokol brez večerje na trdi klopi spi!

Zlato.

(Povest iz davnih dni).

I.

V zatohli sobi sredi knjig
zakaj ti čelo misel mrači,
ne vidiš trate živih slik,
ki v cvetje jih pomlad oblači?
Kipi življenja mehka kal
iz odpočitih zdravih tal;
oblački beli čez nebó
veselo z juga vest nesó.
Življenja klic je sredi plan,
le tvoj ves mlad obraz — teman!
Ne išči je resnice v knjigi,
ne v zmesi s plinovimi vžigi;
zaman retorte roka greje
življenje bolje v tebi vreje.
Ozrì se v dan, ozrì se v luč
in našel do zlata boš ključ!

II.

„Resnica je, a skrita v čudni
je govorici; zanjo trudni
duhovi vrhu zemlje mrô.
Zakone treba je spoznati,
v zaprtih mejah zmes držati,
da vznikne v ognju mi zlato.
Zlató! Najdražje, najčistejše,
simbol resnice vzornočisti!
O, srečen bode človek tisti,
ki kdaj prodre v to najsvetejše!“

Veno mu lica, sahne rast
prevzela ga iskanja strast.
V iskanju tem ginó mu dnovi,
Bog trud, skolar, ti blagoslovi!...

III.

V zatohlo sobo priskakljá
napol otrok, napol že roža
in v zmedi sladki se smehlja
in mu z rokó glavó pobóža:
„Glej, lep tako je solnčni dan,
ne greš z menoj ven v mlado plan?“
Zamišljen dvigne svoj obraz,
motreč njen smeh in nje očesa;
in čudna groza ga pretresa:
Kaj to je dete, kaj sem jaz?
Ves raj, pokoj in mir srcá
iz njenih lic vanj plapola,
iz nje oči vsa duša njena,
prav ko zlato, ga zre, iskrena;
ta duša, ki ne ve za bol,
resnica sama v sebi zgolj!
„A tožen biti mi ne smeš,
in pa razmišljati ne, veš!
kam prvo, v polje ali v log?“
„„V poljè, moj ljubljeni otrok!““

IV.

Glej, zvonček! Ali ne zvoni?
Ne slišiš?
„Slišim, draga moja!“
Trobentic glas čez plan šumi;
te že utrudila je hoja?
„Me ni!“
Stopiva v log teman!
Glej vrba mačice otresa,
odprla leska je očesa . . .
Zakaj si ti tako mračan?
Zakaj otožen le molčiš?
„Tegà ne umeš, moja zlata!“
A njej se lice pomrači —
„Zdaj ti se žalostna mi zdiš!
Ne vidiš, tu je zopet trata,
glej prepelica tam sedi,
zdaj naju vidi in beži —
Tu sediva, ti tu, tam jaz!
Kaj? vedno tožen še obraz,
zakaj golobček?“
Kaj zato!

„Osorno vstran ti zre oko!“
Ah, tebi se pomladi neče,
saj vem, zlato domov te vleče.
Ti nimaš nič, prav nič srca!
In solze obraz zalijó ji
po belih ličecah tekó ji.
„Nikar, nikar! Se mi utoli“ . . .
— — a veš, ne najdeš ga nikoli!
„Morda pa vendar“, on odvrne,
zamišljenost ga v molk zagrne.

V.

„Pokoj, haha! Ne da mi spati,
do dne mi danes je iskati,
da v steklu zažari zlato.
Razburjenje krepi telo,
pripravljena že zmes tam čaka,
življenje v njej se že pretaka
besede žejno vstvarjajoče,
ki združi naj razpadajoče.

Lux tenebrarum! Fiat, veni!
Izrazi taki so preceni!
Zlato je blizu, ni besede! —
Zatopil znova je poglede
in iskal slov je v kupu knjig,
napisov, anagramov, slik . . .
„De verbo mirifico“.
Še to! Zaman! Omahne v stol,
srce mu divja stiska bol . . .

„Amore!“ Glas plašan ga vzdrami;
na pragu je obstala tam,
škrlat na licih v oku sram,
tam v tihi boli je drhtela,
prosečih usten vanj strmela . . .

VI.

Amore! kdo me zopet kliče
v življenje, ki človeka vara?
Živeti dalje on ne mara,
kaj še v življenju naj ga miče?

Zaprta pot je do zlatá,
ne boš resnici gledal v lice,
življenje, mračne je temnice
obup in žalostna temà!...

Moj dragi!
„Ah, ti otrok moj,
pri meni v tejle pozni uri!
Da res, zaprl nisem duri,
utrujen hudo sem nocoj!“
Zaplače ona krčevito
in pol bolestno, pol srdito
noge mladeniču objame:
Za vse živiš, samó ne zame!

VII.

Rahlò se njenih rok oprósti
odvrne v težki ji bridkosti:
„O dete, kaj mi je početi,
zlata ne najdem na tem sveti.
Zaprta pot je v svet pokoj!
gorje ubogi moji glavi,
brezupen je odslej pot moj!

In moj! bolestno ona pravi,
saj tudi jaz sem ga iskala,
življenje bila zanj bi dala,
zaprto pa mi je zlato!
Ne dá se ruda umesiti,
ne da srce se omečiti,
je trše, ko je prej biló!...
Z rokami si obraz pokrije,
iz rok njegovih se izvije.
Valuje grud ji drgečoča,
oblija lice barva žgoča.
Zdrajstvuj!
„Nikar, nikar ne hodi,
pomudi se pri meni todi,
ti, moje s toliko boljo
do danes iskano — zlato!“

VIII.

V objemu sladkem razumela
resnice slast sta in zlata,
drug drugega ljubeč živela
čujoča to skrivnost srca.

V ljubavi že sta osivela:
sta sama kdaj, on šepeta:
„Ti moje s toliko boljó
tak dolgo iskano — zlato!“

Prijateljem sanj in svojim, poklanja
za Velikonoč to zbirko

I. Mohorov.

Vsebina.

I. Sogna i sogni miei:

Motto 5
Vvod 7
? 8
Kes 9
Nedolžnost 10
Similis pelicano 11
Iz nižin 12
Jesen 14
Sreča 15
Prepozno 16
Slika 17
Stara pesem 18
Svarilo 19
Pomladnja noč 20
Jutro Rojstva 21
Božičnica I., II. 22
Velika noč 24

II. Refleksije:

Sidera cadentia I., II. 27
Izpovedi I., II. 29
Sentimentalnost 31
Epitaf 32
Ob smotru 33
Prej in sedaj 34
Bolečina 35
Ponos 36
Materi 37
Svoji ženi 38
Prstan 39
Prijatelju 40
Nekomu 42
Pesem domu 43
Mitte panem et spongiam et citharam I.—IV. . . 44
Mož 48
Molitev 49

III. Romantika:

Satanas 53
Tožba zavržene 56
Silhueti I., II. 58
Humanist in vrag 60
Menih in vrag 63

Veliki petek 65
Ob uri in dnevu 68
Skeptikova povest 71
Sneženo dete 74
Povest o solzah 77
V kresni noči 82
Mati 85
Zlobne oči 86
Pesem dekletova 87
Zlato 88
Vsebina 98

Pregelj, dr.
Romantika
Gorica
RY
Please type or print neatly

University of British Columbia Library
DUE DATE

ET-6

UNIVERSITY OF B.C. LIBRARY
3 9424 01176 8907

DISCARD